

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Vznik ruské pravoslavné církve

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Humanistika

Bakalářská práce

Vznik ruské pravoslavné církve

Ludmila Holíková

Vedoucí práce:

Mgr. Dagmar Demjančuková, CSc.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, červen 2012

.....

Obsah

1 Úvod	1
2 Pravoslaví a katolictví	3
2.1 Stručný vývoj křesťanství a vznik pravoslaví.....	3
2.2 Rozdíly mezi pravoslavím a katolictvím	5
3 Okolnosti před přijetím křesťanství na Rusi	6
3.1 První Slované na ruském území a vliv okolních kmenů na jejich náboženský život	6
3.2 Pohanství východních Slovanů.....	8
3.3 Návštěva apoštola Ondřeje	9
3.4 Příchod Varjagů	9
4 První křesťanští vládcové na Rusi	12
4.1 Kníže Igor	12
4.2 Kněžna Olga	13
4.2.1 Různé názory na přijetí křesťanství kněžnou Olgou.....	13
4.2.2 Láškův popis pramenů	14
4.2.3 Kadlecův pohled na křest Olgy.....	15
4.2.4 Láškovo shrnutí důvodů neúspěchu kněžny Olgy	15
4.3 Nekřesťanská vláda Svjatoslavova	15
4.4 Jaropolk.....	16
5 Svatý Vladimír	17
5.1 Život a počátky vlády sv. Vladimíra.....	17
5.2 Přijetí křesťanství a christianizace celé Rusi	20
5.3 Další okolnosti přijetí křesťanství sv. Vladimírem.....	28
6 Vláda v christianizovaném Rusku	30
6.1 Jaroslav Moudrý	30
6.2 Vladimír Monomach a konec Kyjevské Rusi	32
7 Závěr.....	34
8 Seznam použité literatury a pramenů	36
9 Resumé	38
10 Přílohy	39

1 Úvod

Křesťanství se ve svém vývoji rozdělilo do několika proudů, z nichž katolictví a protestantství jsou hlouběji zakořeněné v našem povědomí, na rozdíl od pravoslaví, které je sice bytostně spjata s procesem christianizace našich zemí, ale zůstává poněkud stranou pozornosti. Cílem práce bude připomenout tuto odnož křesťanství a především proces jejích prvopočátků. Vzhledem k tomu, že naše země byla relativně dlouho pod vlivem ruského pravoslaví, bude práce zaměřena na vznik této církve. Při psaní práce bude použito metody komparativní, kdy budou porovnávána díla význačných odborníků na ruské pravoslaví.

První kapitola Pravoslaví a katolictví bude obsahovat stručný vývoj křesťanství od počátku až do roku 1054, kdy oficiálně vzniká pravoslaví, jako odnož křesťanství. V další podkapitole budou vysvětleny rozdíly mezi pravoslavím a katolictvím. Tato kapitola bude vysvětlovat vývoj křesťanství, který vedl až ke vzniku společenství pravoslavných církví, jehož součástí je i ruská pravoslavná církev. Budou zde popsána specifika východního křesťanství, které expandovalo na území Kyjevské Rusi.

V druhé kapitole budou zaznamenány okolnosti před přijetím křesťanství na Rusi. Prvními obyvateli na ruském území byli Slované, na jejichž náboženský i kulturní život měly vliv i okolní neslovanské kmeny a také Bulhaři. Náboženstvím prvních Východních Slovanů bylo pohanství, kterému bude věnována jedna z podkapitol. Další podkapitola bude věnována návštěvě apoštola Ondřeje, kdy zde budou popsány dva rozdílné názory na důvod jeho pobytu na ruském území. Další podkapitola bude věnována příchodu Varjagů na ruské území.

Třetí kapitola bakalářské práce bude nazvána První křesťanští vládcové na Rusi a bude rozdělena do několika podkapitol, kde budou popsány křesťanské vlády prvních knížat Kyjevské Rusi, Igora a Olgy.

Budou zde uvedeny různé názory na přijetí křesťanství kněžnou Olgou a popis událostí v soudobých pramenech. Dále bude zmíněna nekřesťanská vláda Svjatoslavova. V té době nebylo ještě křesťanství plně zakořeněným náboženstvím na Rusi. Další vládce Jaropolk už mohl být křesťanem, i když názory historiků na tuto skutečnost jsou rozdílné.

Čtvrtá kapitola bude věnována Svatému Vladimíru, který je považován za zakladatele ruské pravoslavné církve. První podkapitola bude věnována jeho životu a počátkům vlády, které ještě nesou znaky pohanského náboženství. Druhá podkapitola se bude zabývat přijetím křesťanství Vladimírem a následnou christianizací celé Rusi. Budou zde uvedeny rozdílné názory Františka Dvorníka, Jaroslava Kadlece a Jana Blahoslava Láška. V podkapitole budou doplněny další okolnosti přijetí křesťanství Svatým Vladimírem, které uvádí ve svém díle Luboš Marek.

Poslední kapitola bude věnována vládě v již christianizovaném Rusku. Jaroslav Moudrý se zasloužil o rozšíření vzdělanosti na území Kyjevské Rusi. Práce bude zakončena vládou Vladimíra Monomacha, který byl posledním vládcem Kyjevské Rusi. Po rozpadu Kyjevské Rusi ruská církev nezaniká, ale její organizace se přesouvá do dalších ruských měst.

2 Pravoslaví a katolictví

2.1 Stručný vývoj křesťanství a vznik pravoslaví

Již od 1. století byla křesťanská církev organizována. V čele stáli biskupové, kteří svou moc převzali od apoštolů, kteří si byli rovni. V počátečních obdobích stáli v čele církevních obcí biskupové, církevní obce byly samostatné a jejich členové se scházeli při pořádání společných bohoslužeb.

Až přibližně od 3. století dochází k prvním rozdílům v postavení biskupů, začínají vznikat rozdíly mezi biskupy z měst a vesnic. Biskupové z bohatších měst měli větší vliv na administrativní a politický život křesťanského obyvatelstva. Biskupové z vesnic se stávali závislími na metropolitních, tedy městských biskupech.¹

Na konci 3. století za císaře Diokleciána dochází k prvnímu administrativnímu rozdělení jednoty Římského impéria. Diokleciánus říši rozčlenil na 96 provincií, které byly sloučeny ve 12 diecézích. Diokleciánus panoval společně se svým sebou určeným spoluvladařem, čímž zvýšil obranu země. Prvním spoluvladařem mu byl Maximián, který panoval na západě říše a Diokleciánus se usídlil na východě.² Roku 313 byl vydán edikt milánský císařem Konstantinem, který osvobozuje křesťanskou církev a dává jí právo samostatně se organizovat. Konstantin Veliký rozdělil říši na 4 prefektury, tři na Západě a jedna byla na Východě. Východní prefektura se dále dělila na pět diecézí.³ Konstantin Veliký založil své nové sídlo na východě z Byzantia, pojmenoval ho Konstantinopolis a přesunul sem na východ centrum své říše.⁴

¹ ALEŠ, Pavel. *Církevní dejiny*. 2. vyd. Košice : Rektorát Univerzity P.J. Šafárika, 1993. ISBN 80-7097-229-7, s. 5.

² ŘÍČAN, Rudolf, MOLNÁR Amedeo. *Dvanáct století církevních dějin*. 3. vyd. Praha : Kalich, 2008. ISBN 978-80-7017-064-9, s. 109 – 110.

³ ALEŠ, Pavel. *Církevní dejiny*, 1993, s. 6.

⁴ ŘÍČAN, Rudolf, MOLNÁR Amedeo. *Dvanáct století církevních dějin*. 2008, s. 113.

V roce 395 se Římská říše rozdělila na dvě části, západní a východní. Střediskem Západu zůstal Řím. Střediskem Východu se stal Konstantinopolis, mezi Slovany zvaný Cařihrad. Stal se centrem východní části říše zvané Byzanc. Toto administrativní rozdělení znamenalo zásah do dosud jednotného vývoje křesťanství.

Vývoj ve východní části říše byl odlišný od vývoje v západní části říše. Na východě dochází ke vzniku **byzantinismu**, tedy „k nezřízenému vynášení panovnickovy osoby.“⁵ Později vzniká **cézaropapismus**, kdy má rozhodující vliv v církvi východu panovník.⁶

Ještě před rozpadem říše na dvě části byl svolán v Nicei I. církevní sněm, který svolal císař Konstantin. Konstantin byl čestným předsedou tohoto sněmu, zasahoval tímto do církevních záležitostí.⁷ Ve východní části říše měl císař mnohem větší vliv na církevní věci, zatímco v té západní roste vliv římského biskupa, který se stává papežem. Papež se pak od 5. století stává hlavou křesťanské církve v západní části říše. Ve východní části říše je zachována autorita císaře, jako hlavy státu, a jak uvádí Ráček Blažej ve svém díle⁸, také jako hlavy církve. Ve východní části říše se postupem času pro biskupy Alexandrie, Antiochie, Jerusalemu a časem i Cařihradu používá titul patriarcha.⁹

K prvnímu důležitému pokusu o rozkol, tedy o odtržení východní církve od západní, došlo v 9. století. Tehdy císař Michal III. sesadil patriarchu Cařihradu Ignatia a místo něj dosadil vzdělaného laika Fotia, ačkoliv tím porušil práva církve.¹⁰ Papež Mikuláš I. však zasáhl, Fotia exkomunikoval, stejně tak i císaře a za patriarchu Cařihradu ustanovil opět Ignatia. Fotios spolu s Michalem III. vyhlásil odtržení východní církve od západní. Na nátlak Ignátia musel císař svolat církevní sněm,

⁵ ŘÍČAN, Rudolf, MOLNÁR Amedeo. *Dvanáct století církevních dějin*. 2008, s. 115.

⁶ Tamtéž, s. 115.

⁷ RÁČEK, Blažej. *Církevní dějiny v přehledu a obrazech*. 1. vyd. Praha : Vyšehrad, 1939, s. 110.

⁸ Tamtéž, s. 110.

⁹ Tamtéž, s. 114.

¹⁰ MALÝ, Radomír. *Církevní dějiny*. 1. vyd. Olomouc : Matice cyrilometodějská, 2001. ISBN 80-7266-083-7, s. 85.

8. všeobecný, 4. cařihradský. Ten potvrdil Ignátia jako patriarchu Cařihradu, čímž byl prozatím zažehnán církevní rozkol.¹¹

K zásadnímu rozkolu mezi západní a východní křesťanskou církví dochází v roce 1054. Východní pravoslavná církev se tímto datem definitivně oddělila od západní římské církve. Vzniká tak církev řecká pravoslavná a církev římskokatolická. Podíl na tomto rozdělení mají obě církve. Velkou část své historie prožily obě církve společně, proto mezi nimi existuje více společných prvků, než rozdílů.¹²

2.2 Rozdíly mezi pravoslavím a katolictvím

Východní církev uznává platnost sedmi církevních sněmů do roku 787, kde se řešily otázky zapsané v Písmu, které jsou pro ni závazné. Otázky probírané na následujících sněmech jsou závazné pouze pro římskokatolickou církev, církev pravoslavná nepovažuje tyto dodatky za závazné.¹³

Hlavní rozdíly mezi oběma církvemi jsou organizační a také teologické. Východní církev neuznává autoritu papeže, je rozdrobena na národní církve, které jsou samostatné a kterých je celkem 15. Tyto autofekální církve mají právo samostatně rozhodovat, volit svou hlavu církve, patriarchu, metropolitu či arcibiskupa. Fungují samostatně a zároveň jsou ve stálém spojení kanonickém. Patří sem čtyři hlavní východní patriarcháty, konstantinopolský, alexandrijský, antiochijský a jeruzalémský. Dále sem patří deset místních církví, které vznikaly během staletí. Americká pravoslavná církev je patnáctou samosprávnou církví, uznává ji ale jen část ostatních národních církví. Propojenost

¹¹ MALÝ, Radomír. *Církevní dějiny*. 2001, s. 86.

¹² SMITH, Huston. *Světová náboženství*. 1. vyd. Praha : Knižní klub, 1995. ISBN 80-7176-217-2, s. 226.

¹³ Tamtéž, s. 226.

s ostatními autofekálními církvemi je dána např. tím, že volba hlavy církve musí být potvrzena hlavou jiné místní církve.¹⁴

Rozdíly v organizaci církve ve východní a západní části říše nebyly jedinými. Vývojem dochází i k rozdílům kulturním, v západní části říše je používána jako hlavní jazyk latina a ve východní části říše je to řečtina. Otázky věroučné byly zpočátku ještě společné pro obě části říše.

Hlavní rozdíly mezi oběma křesťanskými církvemi se týkají otázek dogmatických. Východní pravoslavná věrouka odmítá západní filioque. Už sv. Fotij odmítl názor, že by Svatý Duch pocházel od Otce i Syna, a považoval tento názor za největší zlo.¹⁵ Obě církve se liší v počtu dogmat a v jejich stanovování. Jelikož pravoslavná církev nemá institut papeže, o pravdivosti dogmat rozhoduje společenství všech křesťanů. Všichni křesťané také usilují o společnou spásu s ostatními křesťany. Všichni křesťané jsou si také rovni. „Dokonce i titulární hlava východní církve, konstantinopolský patriarcha, není nikým více než *prvním mezi rovnými*.“¹⁶

Dalším znakem pravoslaví je mysticismus. Pravoslavná církev podporuje své členy, aby se účastnili mystického života.¹⁷ K tomu patří také uctívání ikon, které západní církev neuznává.

3 Okolnosti před přijetím křesťanství na Rusi

3.1 První Slované na ruském území a vliv okolních kmenů na jejich náboženský život

Mezi Dvinou a Dněprem se nachází původní pravlast Slovanů. V období mezi 4. a 5. stoletím dochází ke stěhování národů a tím

¹⁴ Autofekální církve a jejich jurisdikce. Pravoslaví. Ikona. 2009, roč. 3, č. 3, s. 36.

¹⁵ PRUŽINSKÝ, Štefan. *Byzantská teológia. Historia*. 1. vyd. Prešov : Pravoslavná bohoslovecká fakulta, 1998. ISBN 80-88885-57-4, s. 169.

¹⁶ SMITH, Huston. *Světová náboženství*. 1995, s. 226.

¹⁷ Tamtéž, s. 227.

i k pohybu slovanských kmenů. V původních sídlech v okolí řeky Dněpru zůstávají Slované východní.¹⁸ Tyto východní slovanské kmeny vytvořily základ pro vznik Ruska. Křesťanství však přijaly jako poslední ze všech slovanských kmenů.¹⁹ Křesťanství jako první přijímají Slované jižní a to z Byzance.²⁰

V 6. století ještě neexistovaly písemné památky Slovanů, proto se o prvních Slovanech zmiňují prameny římské, ve kterých byli Slované nazýváni Venedy, či také Venety. Dalším pramenem, který hovoří o Slovanech je byzantská příručka Strategicon, která obsahuje vojenské informace, a hovoří o Slovanech a Antech. V 7. století se Slované objevují i v pramenech arabských. Název Slované (Slověné) se objevuje ve slovanských pramenech až v 10. století.²¹

Východní Slovany tvořilo velké množství kmenů, které byly rozdrobeny na rozsáhlém území podél řeky Dněpru, a mezi kterými existovala značná vzdálenost.²² Kmeny tak nemohly tvořit jednotný politický útvar, což bylo jedním z možných důvodů pro jejich pozdní přijetí křesťanství.

I okolní neslovanské kmeny měly vliv na politický a náboženský život východních Slovanů. Byli to Alani, kteří se pokoušeli přijmout křesťanství, ale neúspěšně. Ve 14. století přijímají islám. Dalším takovým kmenem byli Anti, kteří byli podle historika Vernadského míšenci slovansko – iránskými. Podle Františka Dvorníka byli Anti slavizovanými Alany. To ve svém díle uvádí Jan Lášek.²³

Největší politický vliv na východní slovanské kmeny měli Chazaři. Byly to kmeny seskupené v útvar turecky mluvící, jak dokládají písemné

¹⁸ ŠVANKMAJER, Milan a kol. *Dějiny Ruska*. 3. vyd. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2004. ISBN 80-7106-658-3, s. 9.

¹⁹ DVORNÍK, František. *Byzantské misie u Slovanů*. 1. vyd. Praha : Vyšehrad, 1970, s. 264.

²⁰ LÁŠEK, Jan Blahoslav. *Počátky křesťanství u východních Slovanů*. 1. vyd. Praha : Nakladatelství Sít', 1997. ISBN 80-86040-05-4, s. 15.

²¹ Tamtéž, s. 14-15.

²² ŠVANKMAJER, , Milan a kol. *Dějiny Ruska*. 2004, s. 9.

²³ LÁŠEK, Jan Blahoslav. *Počátky křesťanství u východních Slovanů*, 1997, s. 15-16.

prameny. V 6. století ovládali Chazaři jihovýchodní část dnešního Ruska. Slované jim platili tribut. Chazaři byli nábožensky tolerantní, jejich říše se skládala z mnoha národů, které uctívaly islám, židovství, křesťanství. Slované v té době byli pohany. Byzanc se několika pokusy snažila získat Chazary pro křesťanství.²⁴

Vliv na formování křesťanství Rusů měli i Bulhaři, kteří vytvořili svůj stát na Balkánském poloostrově, který podobně jako u Rusů vznikl míšením slovanského a neslovanského živlu. První bulharský stát vedl boje s Byzancí, od které nakonec přijal křesťanství za Borise roku 864, přesto však vedl jednání také se západním křesťanským světem. Bulhaři byli pro ruské křesťanství důležití po smrti sv. Metoděje roku 885, jeho žáci totiž utekli před pronásledováním právě do Bulharska. Za Symeona byl roku 913 v Bulharsku staroslověnský jazyk, vytvořený Konstantinem a Metodějem, uznán za státní a církevní řeč. Bulharská církev získala také samostatnost, čehož ruská církev dosáhla až v roce 1448. Staroslověnské písemnictví se pak po svém vývoji v Bulharsku dostalo do křesťanské Rusi, kde bylo dále rozvíjeno. I bohoslužby v kostele sv. Eliáše byly vedeny ve staroslověnině. V Rusku Byzanc oproti Bulharsku staroslověninu povolovala.²⁵

3.2 Pohanství východních Slovanů

Východní slovanské kmeny byly polyteistické. Jejich polyteismus se vyznačoval silným kultem předků a druhou jeho specifikou bylo uctívání přírody. Předek byl označován jménem ščura a měl chránit svůj rod. Mezi hlavní bohy patřil Svarog, bůh nebe, dále Dažbog, bůh slunce, Perun, bůh hromu, Stribog, bůh nebe a větrů, Volos, bůh úrody. Ve Vladimírově panteonu pak již boha Volose a Svaroga nenacházíme. K jeho panteonu patřilo celkem šest bohů a to Perun nebo také Thor,

²⁴ LÁŠEK, Jan Blahoslav. *Počátky křesťanství u východních Slovanů*. 1997, s. 17-18.

²⁵ Tamtéž, s. 23-24.

podle vikingských kmenů, dále Chors, bůh slunečního svitu, již zmiňovaný Dažbog a Stribog, dále Semargl, bůh zeleně a Makoš, bohyně plodnosti.²⁶

3.3 Návštěva apoštola Ondřeje

Podle Pověsti vremenných let navštívil oblast dnešního jižního Ruska apoštol Ondřej, který tak učinil ještě před příchodem Slovanů. O věrohodnosti této zprávy se vedou spory, František Dvorník se ve svém díle²⁷ přiklání k názoru, že apoštol Ondřej zemi navštívil, aby hlásal novou víru o Kristu. Oproti tomu uvádí Luboš Marek, že tato cesta byla pouhou náhodou, a že nešlo o misionářské cíle.²⁸ Přesto podle Pověsti vremenných let, nejstarší ruské kroniky napsané v jedenáctém století, je zde patrná snaha o apoštolský původ ruské křesťanské církve. Podle Jana Láška byl apoštol Ondřej také v Chersonu.²⁹

3.4 Příchod Varjagů

Na východoslovanském kmenovém území se objevují Varjagové, skandinávští Normané. Jejich příchod není datován, v 9. století jsou však známými v oblasti Novgorodu, podél Dněpru až po Kyjev. Toto území v té době již ovládali.³⁰ Normanští Rossové (Rusové) dali dnešním Rusům jen jméno, původ však ne. Tito dobyvatelé přišli do Kyjevonovgorodské Rusi za obchodem. Známou je obchodní cesta „z Varjag do Řecka“ (iz Varjag

²⁶ MAREK, Luboš. *Dějiny křesťanství na Rusi I. Kyjevská Rus*. 1. vyd. Hostinné : Rubato, 1996. ISBN 80-902256-0-8, s. 17 – 19.

²⁷ DVORNÍK, František. *Byzantské misie u Slovanů*. 1970, 265.

²⁸ MAREK, Luboš. *Dějiny křesťanství na Rusi I. Kyjevská Rus*. 1996, s. 20 – 21.

²⁹ LÁŠEK, Jan Blahoslav. *Počátky křesťanství u východních Slovanů*. 1997, s. 23.

³⁰ ŠVANKMAJER, Milan a kol. *Dějiny Ruska*. 2004, s. 10.

v Grekii)³¹.³² V té době se dostávají východní Slované ve známost i pro světové dějiny.³³

Slované tak původní chazarskou nadvládu pokojně vyměnili za nadvládu Varjagů, aby se tak ochránili před nájezdy maďarských kmenů. I mezi Varjagy však existovalo nepřítelství a to mezi Varjagy, kteří ovládali Novgorod, a Varjagy, kteří vládli v Kyjevě.³⁴ Je historicky doloženo, že před vládou Askolda a Dira bylo na území Kyjeva osídlení, které bylo organizované. Existuje názor, že Askold a Dir nevládli společně, ale po sobě. Není známo, zda byli příbuznými a v jakém mocenském poměru byli. Podle kroniky Nestorovy zaútočili Askold a Dir na Byzanc v roce 866. Toto tažení však podle Jana Láška a dalších historiků proběhlo v roce 860.³⁵

V letech 840 – 860 Rhósové několikrát přepadli byzantská města v Černomoří. O přepadech se dozvídáme ze životopisů svatých. Rhósové se tímto způsobem dostávají ke stykům s křesťanstvím. Po roce 860 dochází k pokřtění mnoha Rhósů. O přepadení města Amastris se dozvídáme ze životopisu biskupa Jiřího. O přepadení Surože se dozvídáme ze života sv. Štěpána Surožského.³⁶

Podle Františka Dvorníka měli kyjevští Normané za cíl, dobýt Konstantinopol. O to se také v roce 860 pokusili. Císař Michael III. se však se svým vojskem vrátil včas z cest v Malé Asii a Konstantinopol byla zachráněna. Byzantinci však vyslali na Kyjev přátelskou delegaci, jejímiž členy byli i Konstantin – Cyril a Metoděj. Tehdejší vládce Kyjeva Askold byl pokřtěn. Kníže Oleg však uskutečnil výpravu proti Askoldovi, kterého zabil, a tím bylo křesťanství v Kyjevě na dlouhý čas poraženo, země se

³¹ Tamtéž, s.10.

³² Viz Příloha č. 1.

³³ LÁŠEK, Jan Blahoslav. *Počátky křesťanství u východních Slovanů*. 1997, s. 21.

³⁴ DVORNÍK, František. *Zrod střední a východní Evropy: Mezi Byzancí a Římem*. 2. vyd. Praha : Prostor, 2008. ISBN 978-80-7260-195-0, s. 83.

³⁵ LÁŠEK, Jan Blahoslav. *Počátky křesťanství u východních Slovanů*. 1997, s. 37-38.

³⁶ Tamtéž, s. 38-42.

vrátila k pohanství. ³⁷ Luboš Marek však ve svém díle uvádí, ³⁸ že k přepadení Konstantinopole Rusy došlo až v roce 960 a popírá tím, že by Askold a Dir byli pokřtěni.

Ruský odborník na tamější pravoslavnou církev Petruško uvádí ve svém díle, že k tažení Rusů na Konstantinopol podle byzantských pramenů došlo v roce 860. Ruské letopisy však uvádějí dataci těchto událostí do roku 866, což se však později ukázalo jako milná informace. Důležitější je však fakt, že výpravu vedla ruská knížata Askold a Dir, a že se přitom nechala pokřtít. ³⁹

Podle Jana Láška došlo k tažení Rhósů na Konstantinopol v červnu 860. O těchto událostech hovoří celá řada pramenů. Píše o nich konstantinopolský patriarcha Fotios. Je překvapivé, že Rhósové přepadli Konstantinopol za vlády císaře Michaela III., který byl silným vladařem. V té době byl císař Michael III. na válečné výpravě proti Arabům. Válečné tažení Rhósů na Konstantinopol bylo zcela nečekané, jak uvádí Fotios. Podle něj Rhósové odešli z města s bohatou kořistí v době, kdy se ještě císař Michael III. nestihl vrátit. To je rozdílný názor oproti Františku Dvorníkovi. ⁴⁰

Po roce 860 dochází ke vzájemným stykům mezi Rhósy a Byzancí a to ke stykům obchodním, které upravovaly obchodní smlouvy. Pro Byzanc znamenali Rhósové značné nebezpečí, proto se snažila dostat je do sféry svého vlivu tím, že je pokřtí. Byzantskou snahou bylo také to, že pokřtí Chazary, aby odstranila rhóské nebezpečí případných nájezdů. Z dostupných pramenů z poloviny 9. století není možné s určitostí doložit, zda snaha o christianizaci Rusi v té době pocházela z Byzance nebo od Rusů samotných. Na konci 10. století existuje již zcela doložitelná snaha o přijetí křesťanství Rusy z Byzance, aby se tak Rusko stalo součástí

³⁷ DVORNÍK, František. *Zrod střední a východní Evropy: Mezi Byzancí a Římem*. 2008, s. 83 – 84.

³⁸ MAREK, Luboš. *Dějiny křesťanství na Rusi I. Kyjevská Rus*. 1996, s. 22 – 23.

³⁹ PETRUŠKO, V.I., *Istoria rusckoj cerkvi s drevnejšich vremen do ustanovlenija patriaršestva*. Moskva : Pravoslavnyj svjato-tichonovskij humanitarnyj universitet, 2007. ISBN 5-7429-0199-2, s. 8.

⁴⁰ LÁŠEK, Jan Blahoslav. *Počátky křesťanství u východních Slovanů*. 1997, s. 43-49.

rodiny národů, které přijaly křesťanství. Snahou Rusů bylo získat politické a kulturní styky s těmito národy.⁴¹

V 2. polovině 9. století křesťanství u Rusů ještě nezakořenilo. Důvodem byl příchod nové vlny Varjagů, kteří byli pohany. Z toho jednoznačně vyplývá, že v té době ještě nebyly pokřtěny široké vrstvy obyvatelstva, jinak by k návratu k pohanství nemohlo dojít. V 2. polovině 9. století ještě nebyla při liturgii v Rusku používána staroslověnština, protože teprve vznikala na Velké Moravě. Liturgickou řečí tak v té době musela být řečtina, překládaná do řeči Rhósů. Kostely v té době byly ještě dřevěné a nebyly stavěny podle byzantského modelu.⁴²

4 První křesťanští vládcové na Rusi

4.1 Kníže Igor

I přesto, že se další kyjevský vládce Igor pokusil roku 941 o dobytí Konstantinopole, kdy byl poražen, existují v té době mezi oběma stranami přátelské vztahy, důležité pro samotnou christianizaci Kyjevské Rusi. V Konstantinopoli existovala čtvrť ruských obchodníků a podle Nestorova letopisu již roku 944 stál v Kyjevě chrám sv. Eliáše, kde ruští obchodníci svou přísahou potvrdili podřízenost Byzanci.⁴³ „My pak (Rusové), kolik nás jest pokřtěných, zapřísáhli jsme se chrámem svatého Eliáše ve chrámě sborovém, a předležícím svatým křížem i tímto listem, že zachováme vše, co na něm napsáno jest, a že ničehož z něho nepřestoupíme“⁴⁴ V té době pobývali mezi Varjagy křesťané a také Varjagové, kteří se dostali do Konstantinopole, se nechávali pokřtít.⁴⁵

⁴¹ LÁŠEK, Jan Blahoslav. *Počátky křesťanství u východních Slovanů*. 1997, s. 50-51.

⁴² Tamtéž, s. 54.

⁴³ DVORNÍK, František. *Zrod střední a východní Evropy: Mezi Byzancí a Římem*. 2008, s. 85.

⁴⁴ *Nestorův letopis ruský, Pověst dávných let*, přel. K.J.Erben, 3. vyd. Praha : Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1954. s. 53.

⁴⁵ MAREK, Luboš. *Dějiny křesťanství na Rusi I. Kyjevská Rus*. 1996, s. 24.

4.2 Kněžna Olga

4.2.1 Různé názory na přijetí křesťanství kněžnou Olgou

Další kyjevskou vládkyní, která se nechala pokřtít, byla Olga.⁴⁶ Byla vdovou po zesnulém knížeti Igorovi. Byla původem Varjažka, moudrá a krásná, ale také nesmírně statečná. S velkou odvahou porazila odpor Drevljanů, kmene, který žil na území, které rozdělovalo celistvost jižní a severní části ruského státu. Jejich území dobyla a připojila ke Kyjevské Rusi. Tato kněžna si uvědomovala, jak je pro ni a její stát důležité spojení s Byzancí, pro které se rozhodla. Proto se také nechala pokřtít. Vedou se však spory, zda toto pokřtění proběhlo v Kyjevě či v Konstantinopoli, a kdy k němu došlo. Někteří badatelé se domnívají, že k tomu došlo kolem roku 955 a to v Kyjevě, kde žilo v okolí chrámu sv. Eliáše početné množství křesťanů. Podle názoru druhé skupiny vědců, které se opírají o Pověst vremenných let a dílo byzantského kronikáře Kedrena, došlo k pokřtění v roce 957 v Konstantinopoli, kde Olga přijala jméno Helena. K tomuto názoru se také přiklání František Dvorník⁴⁷. Dalším názorem na tento křest je ten, kdy se někteří badatelé domnívají, že kněžna byla v Konstantinopoli dvakrát, jednou v roce 954/955 a přijala tam křest. Podruhé navštívila Konstantinopol v roce 957 a to již jako křesťanka. To je i názor Luboše Marka.⁴⁸

Po svém křtu vyslala kněžna Olga poselstvo k Otovi I. a to roku 959, jak se uvádí v Pokračování Reginonovy kroniky. Ota I. tehdy vedl válečnou výpravu proti Polabským Slovanům. Poselstvo tak muselo počkat na Otův návrat. Ota určil Libutia z Mohuče, který byl vysvěceným biskupem, aby působil v Kyjevě. Tento však brzy zemřel, ještě před odjezdem. Nahradil ho tedy biskup Adalbert, ovšem až roku 961.

⁴⁶ Viz Příloha č. 2.

⁴⁷ DVORNÍK, František. *Zrod střední a východní Evropy: Mezi Byzancí a Římem*. 2008, s. 85-86.

⁴⁸ MAREK, Luboš. *Dějiny křesťanství na Rusi I. Kyjevská Rus*. 1996, s. 26-27.

Pohanské skandinávské kmeny kritizovaly Olgu pro její přízeň s Byzancí, proto se kněžna rozhodla pro toto poselství do Německa. Pro Olgu sídlící střídavě v Kyjevě a v Novgorodu byl důležitý kontakt se Skandinávií. Toho názoru je František Dvorník.⁴⁹ Podle Luboše Marka je pravděpodobnější, že poselství kněžny Olgy mělo hospodářskopolitický cíl, a že Ota I. poslal episkopa, aby posílil svůj vliv v Rusku a to na základě svého vlastního rozhodnutí.⁵⁰

4.2.2 Láškův popis pramenů

Jan Lášek ve svém díle uvádí pět pramenů, které hovoří o těchto událostech a popisují je protichůdně. Je to Nestorova kronika, Pamjat' i pochvala knjazu Volodimeru, pasáže z Pokračovatele Reginonova, kronika Joannese Skylitzése a dílo císaře Konstantina VII. Porfyrogenneta.⁵¹

Nestorova kronika tyto události pokřtění kněžny Olgy řadí do roku 955, podle Jana Láška nesprávně. Nestorova kronika uvádí v roce 955 „... šla Olga do Hřek, i přišla do Carohradu. A byl tehdaž císař jmenem Cemský, i přišla k němu Olga, a císař vida ji, ana jest velmi krásné tvářnosti i důvtipná, podivil se rozumu její, rozmlouval s ní a řekl jí: „Hodna jsi, abys panovala s námi v městě tomto.“ A ona srozuměvši tomu, řekla k císaři: „Jsem pohanka, i chceš-li mě pokřtíti, tehdy mě pokřti sám, pakli nechceš, tehdy se nedám pokřtíti.“ I pokřtil ji císař s patriarchem. ...“⁵² Druhá památka Pamjat' i pochvala knjazu Volodimeru vznikla v 11. století a také tvrdí, že kněžnu křtil sám císař a to v Konstantinopoli. Třetí památka Pokračovatel Reginonův je dílem arcibiskupa Adalberta, hovoří o roku 959 a cestě poselstva Olgy k císaři Ottovi I. s žádostí o vyslání biskupa a kněží na ruské území. Tyto události

⁴⁹ DVORNÍK, František. *Zrod střední a východní Evropy: Mezi Byzancí a Římem*. 2008, s. 87.

⁵⁰ MAREK, Luboš. *Dějiny křesťanství na Rusi I. Kyjevská Rus*. 1996, s. 27.

⁵¹ LÁŠEK, Jan Blahoslav. *Počátky křesťanství u východních Slovanů*. 1997, s. 69.

⁵² *Nestorův letopis ruský, Pověst dávných let*, přel. K.J.Erben, 3. vyd. Praha : Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1954. s. 58.

však Jan Lášek hodnotí jako rozporuplné. Byzantský kronikář píše o cestě kněžny Olgy do Konstantinopoli a jejím křtu, kronika je napsána v poslední čtvrtině 11. století. Pátým pramenem, který hovoří o těchto událostech je *De ceremoniis aulae Byzantinae* od Konstantina VII. Porfyrogenetose a je podle Jana Láška nejdůležitějším pramenem, protože císař byl hlavním organizátorem událostí. Jsou datovány do roku 957. A zde se Olga účastní návštěvy v Konstantinopoli již jako křesťanka.⁵³

4.2.3 Kadlecův pohled na křest Olgy

Podle Jaroslava Kadlece přijala kněžna Olga křest s latinským ritem a němečtí kronikáři dokládají svými zprávami její styky se západem. To je naprosto odlišný názor od názorů předchozích zmiňovaných autorů. Hovoří o tom, že navštívila Konstantinopol již jako křesťanka.⁵⁴

4.2.4 Láškovo shrnutí důvodů neúspěchu kněžny Olgy

Kněžně Olze se nepodařilo získat pro křesťanství velmože, členy vyšších vrstev společnosti, proto se za její vlády ještě křesťanství nemohlo rozšířit a společnost nemohla být christianizována. Pohanství mělo v té době značný vliv na všechny vrstvy obyvatelstva. Ačkoliv Olga správně pochopila význam křesťanství pro svoji zemi, nezískala pro něj svůj lid.⁵⁵

4.3 Nekřesťanská vláda Svjatoslavova

Ještě před příjezdem Adalberta do Kyjeva však musela Olga předat vládu Svjatoslavovi, svému synovi. To narušilo její plány, protože

⁵³ LÁŠEK, Jan Blahoslav. *Počátky křesťanství u východních Slovanů*. 1997, s. 69 - 80.

⁵⁴ KADLEC, Jaroslav. *Byzantské křesťanství u slovanských národů*. 1. vyd. Praha : Nakladatelství Bohuslav Rupp, 1946. s. 20 - 21.

⁵⁵ LÁŠEK, Jan Blahoslav. *Počátky křesťanství u východních Slovanů*. 1997, s. 80.

Svjatoslav nebyl nakloněn křesťanství. Ačkoliv měl slovanské jméno, byl krví pravý Viking, dobyvatel a dobrodruh. Německý biskup dorazil pozdě, Svjatoslav odmítl přijmout křesťanství, a biskup se proto vrátil zpět do Německa. I tak tohoto biskupa Ota I. povolal roku 968, jako arcibiskupa magdeburského, k úkolu dostat Slované pod vliv německé církve.⁵⁶

Svjatoslav nepřevzal po matce ani vztah ke křesťanství, ani její politické záměry. Nepokračoval v jejích plánech ke stabilizaci země. Svjatoslav porazil kmeny, které žily na severovýchodě a dosáhl tak území, která sahala až k řece Volze. Díky němu padla chazarská říše. Svjatoslav však tuto říši pro sebe politicky nezískal. Pečeněgové v té době, kdy Svjatoslav nebyl v Kyjevě, město napadli a kněžna Olga musela utéct.⁵⁷

Kněžna Olga zemřela roku 969, tehdy si přála, aby byla pohřbena pokřesťansku. Kníže Vladimír pak po svém křtu nechal její ostatky přepravit do Desátkového chrámu. Svjatoslav, který se ujal vlády roku 962, byl náruživým pohanem, uctíval kult předků, s tím byla spojena jeho touha po slávě. Přesto křesťanství nepronásledoval. Dokonce jeho hlavní vojevůdce Sveneld byl křesťanem.⁵⁸ Za Svjatoslavovy vlády křesťanství v jeho zemi nezaniklo, ještě za vlády Olgy byl postaven kostel v Pskově a kaple nad ostatky Askolda a Dira a dále byl postaven i kostel v Novgorodě. Křesťané byli mezi Varjagy a přicházeli do Kyjeva z Konstantinopole.⁵⁹

4.4 Jaropolk

Svjatoslav po smrti kněžny Olgy dělí území na severu. Jaropolk se stal jeho zástupcem v Kyjevě. Po smrti Svjatoslava tak zůstává Jaropolk vládcem Kyjeva. Do roku 977 vládl Jaropolk spolu s bratry Olegem

⁵⁶ DVORNÍK, František. *Zrod střední a východní Evropy: Mezi Byzancí a Římem*. 2008, s. 88.

⁵⁷ LÁŠEK, Jan Blahoslav. *Počátky křesťanství u východních Slovanů*. 1997, s. 81 – 82.

⁵⁸ MAREK, Luboš. *Dějiny křesťanství na Rusi I. Kyjevská Rus*. 1996, s. 28.

⁵⁹ DVORNÍK, František. *Byzantské misie u Slovanů*. 1970, s. 273.

a Vladimírem. V letech 977 – 980 vládl Jaropolk sám. Jeho žena byla křesťanka. Zda byl Jaropolk pokřtěn však zůstává otázkou. Katoličtí historikové bývají toho názoru, že Jaropolk byl křesťanem. Nestorův letopis však o Jaropolkovi jako o křesťanovi nehovoří, jak uvádí Jan Lášek.⁶⁰ Západní prameny hovoří o Jaropolkově snaze o sňatek s vnučkou Otty I. a o jeho případné snaze o křest po tomto spojení. Ke sňatku však nedošlo, protože Jaropolk umírá v roce 980, kdy se vrací Vladimír, a Jaropolk je zabit jeho družiníky.⁶¹ Podle Luboše Marka byl Jaropolk pravděpodobně křesťanem a roku 973 se pokoušel o christianizaci země Ottou I. Jaropolk však předčasně zahynul a ke christianizaci tak nedošlo.⁶²

5 Svatý Vladimír

5.1 Život a počátky vlády sv. Vladimíra

Za zakladatele ruské pravoslavné církve je považován Svatý Vladimír.⁶³ ⁶⁴Ten původně panoval v Novgorodě, tehdy když byla ještě říše rozdělena na tři části, mezi tři bratry, v Kyjevě vládl Jaropolk, a v zemi Drevljanské Oleg. Mezi bratry však došlo ke konfliktu, Jaropolk i Oleg padli a tak se stal Vladimír vládcem na Kyjevské Rusi.⁶⁵

Kníže Vladimír byl synem Svjatoslava a Maluše, která byla oblíbenkyní kněžny Olgy. Začátek Vladimírovy samovlády je datován do roku 978 nebo 980. Konec je datován přesněji, zemřel roku 1015. Vládl tedy 35 nebo 37 let. Nestor se také zmiňuje o Vladimírovi v souvislosti s rokem 968, kdy je spolu se svými bratry Jaropolkem a Olegem a svou babičkou Olgou v Kyjevě v době obléhání města Pečeněgy. Letopis však neuvádí Vladimírův věk, ani věk jeho sourozenců. Není tudíž známa

⁶⁰ LÁŠEK, Jan Blahoslav. *Počátky křesťanství u východních Slovanů*. 1997, s. 83 – 88.

⁶¹ Tamtéž, s. 89.

⁶² MAREK, Luboš. *Dějiny křesťanství na Rusi I. Kyjevská Rus*, s. 29.

⁶³ Ruská pravoslavná církev. *Pravoslaví*. Ikona. 2009, roč. 3, č. 3, s. 46.

⁶⁴ Viz Příloha č. 3.

⁶⁵ MAREK, Luboš. *Dějiny křesťanství na Rusi I. Kyjevská Rus*, s. 29.

přesná doba Vladimírova narození. Od roku 970 podle Nestorovy kroniky vládne kníže Vladimír v Novgorodě.⁶⁶

Vladimír nebyl vychováván v duchu křesťanských tradic, jeho babička umírá v roce 969, kdy je ještě velmi mlád. V roce 970, kdy se Vladimír ujímá vlády v Novgorodě, je mu podle Nestora kolem 14 – 16 let. Podle Jana Láška je však možné, že je mu v té době teprve 10 – 12 let. Na pomoc mu do Novgorodu proto přichází jeho strýc Dobryňa.⁶⁷

Vladimír měl mnoho žen, otázkou zůstává kolik. Tento problém je dost složitým. Podle Nestorovy kroniky byla první ženou Vladimírovou Rogněda, v roce 980. Vladimír měl podle letopisce dvanáct synů, včetně Borise a Gleba. V jiné části sám letopisec uvádí značné nesrovnalosti v otázce prvenství jeho žen. Podle dalších údajů, byla první ženou Vladimírovou Češka a ne Rogněda. S Češkou měl také Vladimír prvního syna Vyšeslava, který se stal Vladimírovým nástupcem v Novgorodě, ale jen na krátký čas. Prameny se zmiňují ještě o jedné Češce, kterou si Vladimír vzal. Po sňatku s byzantskou princeznou však ustupuje tento svazek v líčení pramenů do pozadí.⁶⁸

Ačkoliv se Nestorova kronika nezmiňuje o Vladimírových stycích se Skandinávií, jsou tyto doložitelné z pramenů islandských a norských. Ještě před svou vládou v Novgorodě, pobýval Vladimír ve Skandinávii, kam utekl před svým bratrem Jaropolkem. Podle líčení islandského vypravěče Sturlusona, který píše ságy o norských kráľích, se Vladimír setkal s jistým Olafem, pravnukem norského krále. Sága se zmiňuje také o Sigurdovi, který pobýval u Vladimíra. Sigurd byl jeho družníkem a také bratrem Olafovy matky Astrid. Existují však opět problémy s určením data, kdy mělo k těmto událostem dojít. Sága datuje události do roku 963 – 964, kdy ještě Vladimír v Novgorodě nepanoval. Olaf žil u Vladimíra podle ságy 6 let a to do roku 970, kdy již Vladimír v Novgorodě vládl. Ruské prameny se však o pobytu Olafa v Novgorodě u Vladimíra

⁶⁶ LÁŠEK, Jan Blahoslav. *Počátky křesťanství u východních Slovanů*. 1997, s. 116 – 117.

⁶⁷ Tamtéž, s. 118 – 119.

⁶⁸ Tamtéž, s. 120 – 123.

nezmiňují. Možným důvodem pro tuto skutečnost je to, že Olaf později přijal křest s latinským ritem. Jisté je to, že Vladimír získal moc díky pomoci Varjagů a porazil tím Jaropolka. Je tedy zřejmý varjažský vliv, který působil na Vladimíra v počátcích jeho vlády.⁶⁹

Vladimír se ujímá samovlády v Kyjevě v roce 978 nebo 980. Jaropolk byl zabit a město nebojovalo, ale vzdalo se. Vladimír zvítězil snadno, protože byla na jeho straně pohanská opozice, která nesouhlasila s pronikáním křesťanství za Jaropolka. Vladimír získal samovládu a pokusil se ji upevnit. V roce 983 dochází k tažení proti Jatvjagům, které proběhlo pro Vladimíra úspěšně a posílilo jeho pozice na severozápadě. V roce 985 pak probíhá tažení proti povolžským Bulharům. Vladimír se snaží upevnit své postavení i uvnitř velkoknížectví. Vytvořil proto nový panteon pohanských bohů, který měl pomoci upevnit jeho pozici. V té době se Vladimír odklání od křesťanství. Tento nový panteon měl Vladimírovi pomoci proti byzantskému křesťanství a proti skandinávskému pohanství. Vladimír v té době získal jméno – Vladimír krásné Sluníčko, pro svou důležitost ve vztahu k bohu Slunce. Tento Vladimírův pokus o návrat k pohanství netrval dlouho, ale pouze 5 – 7 let.⁷⁰ Vladimír byl původně pohan, nechal stavět sochy pohanských bohů a pronásledovat křesťany. Z té doby jsou známými dva mučedníci, Theodor a Jan, kteří zemřeli mučednickou smrtí poté, co je rozběsněný dav napadl.⁷¹ Na mapce je zobrazeno území, kde Vladimír v době své vlády panoval.⁷²

⁶⁹ LÁŠEK, Jan Blahoslav. *Počátky křesťanství u východních Slovanů*. 1997, s. 124 – 129.

⁷⁰ Tamtéž, s. 129 – 132.

⁷¹ MAREK, Luboš. *Dějiny křesťanství na Rusi I. Kyjevská Rus*. 1996, s. 29.

⁷² Viz Příloha č. 4.

5.2 Přijetí křesťanství a christianizace celé Rusi

V této kapitole budou porovnávány názory několika odborníků na ruskou pravoslavnou církev. Jedná se o Františka Dvorníka, Jaroslava Kadlece a Jana Blahoslava Láška.

Jak uvádí ve svém díle František Dvorník, ke křesťanství nakonec Rusy přivedl byzantský zásah. Byzantský císař Basileos II. požádal knížete Vladimíra o vojenskou pomoc proti povstání Bardasa Fókase. O pomoc požádal na základě spojenecké smlouvy uzavřené byzantskými císaři s Olegem roku 943 a další smlouvy uzavřené se Svjatoslavem roku 971. Vladimír s tím souhlasil pod podmínkou, že se ožení s byzantskou princeznou, což považoval za nejvyšší čest. Roku 988 poslal Vladimír císařovi na pomoc šest tisíc Varjagů, kteří povstání porazili. I přesto se byzantský císař zdráhal splnit svůj slib posláním princezny narozené v purpuru. Proto Vladimír vojensky zaútočil na Cherson. Byzantský císař nakonec ustoupil a poslal Vladimírovi svou sestru Annu. Vladimír dodržel úmluvu svatební smlouvy a nechal se pokřtít. Bylo to roku 988 nebo 989 v Chersonu, za účasti místního arcibiskupa a řeckých kněží, kteří doprovázeli princeznu Annu. Vladimír se tedy s Annou oženil a vydal zpět Cherson císaři.⁷³

Podle Pověsti vremenných let Vladimír vyslal posly ještě před svým křtem do oblastí vyznávajících islám, judaismus a křesťanství. K mohamedánským Bulharům, k judaistickým Chazarům, do Německa a do Byzance, aby tato náboženství prozkoumali a zjistili přednosti. Poslové mu po svém návratu vyložili nádheru byzantského křesťanství, bohatství kostelů a liturgie, že se Vladimír poté rozhodl přijmout křest od Byzance. Ačkoliv je toto pojetí legendou, poukazuje na to, že se v té době v Kyjevě prolínaly vlivy západní i východní, nejen kulturní, ale i politické.⁷⁴

⁷³ DVORNÍK, František. *Byzantské misie u Slovanů*. 1970, s. 274.

⁷⁴ Tamtéž, s. 274.

Jaroslav Kadlec je však jiného názoru. Domnívá se, že Vladimír byl pokřtěn v Rusku kněžími z kmene Varjagů a to v roce 987. Cherson dobil až tři roky po svém křtu, v roce 989. Vladimír přijal křest po své zralé úvaze a na základě svého vlastního přesvědčení. Na christianizaci ruského knížete měl určitý vliv norský král sv. Olaf Tryggvison.⁷⁵

Podle Jaroslava Kadlece je možné, že Vladimír byl pokřtěn kněžími, kteří dodržovali obřad západní. Po nějakou dobu tedy v Rusku byly praktikovány oba obřady, jak latinský, překládaný do slovanského jazyka, tak řecký, který přivedli na ruské území kněží doprovázející kněžnu Annu. Vladimír se zavázal ke christianizaci země a ke zničení zbytků pohanství až po své návštěvě Konstantinopole. Podle Jaroslava Kadlece je tedy možné, že Vladimír byl pokřtěn ještě před svou cestou do Konstantinopole a to cyrilometodějským ritem.⁷⁶

Podle Jaroslava Kadlece byla také první organizace církve v Rusku za Vladimíra domluvena s Římem. Ruské prameny se o kyjevské metropoli až do konce 11. století nezmiňují. V pozdější době pak došlo k jejich přepracování a k padělání. Podle Jaroslava Kadlece se z pramenů dozvídáme, že papež roku 990 poslal za Vladimírem legáta. Stejně tak Vladimír oplácí a posílá vyslance k papežovi Janu XV. v roce 991. První biskupové, kteří se tak pohybují okolo Vladimíra, byli latinského obřadu.⁷⁷

Jaroslav Kadlec zastává tento názor na základě poznatků ruských historiků, na které se odkazuje. Titul metropolita se v pramenech objevuje až v pozdější době, do té chvíle je používán titul arcibiskup, pro hlavu ruské církve. Také desátkový kostel, který nechal Vladimír postavit, je založen na základě instituce desátky, která existovala v církvi západní a nikoliv řecké. Vladimír se dále stýkal se západní církví v Polsku, Uhrách a Čechách. Po té, kdy zemřela jeho manželka princezna Anna, se oženil

⁷⁵ KADLEC, Jaroslav. *Byzantské křesťanství u slovanských národů*. 1946, s. 25.

⁷⁶ Tamtéž, s. 25 – 27.

⁷⁷ Tamtéž, s. 28 – 29.

s vnučkou německého císaře Otty II. Jaroslav Kadlec je toho názoru, že až za knížete Jaroslava se ruská církev plně přimkla k církvi řecké.⁷⁸

Jan Lášek sleduje ve svém díle zmínky soudobých pramenů o Vladimírově křtu. Byzantské prameny se zmiňují o těchto událostech jen velmi málo, skoro vůbec. Jsou jimi tři prameny a to dílo letopisce Michala Psellose a dílo Ioannésa Skylitzése. Oba autoři vypráví o příchodu ruského vojska na pomoc proti povstalcům. Lev Diakon líčí povstání a zmiňuje se o dobytí Chersónu ruským vojskem.⁷⁹

Pramen arménský, který napsal Štěpán Táronský, který byl současníkem Vladimírovým, se zmiňuje o povstání a pomoci Rusů. Píše také o metropolitovi Theofylaktovi ze Sebasté, který byl přeložen do Ruska a který byl účastníkem jednání s knížetem Vladimírem o pomoci proti povstalcům, o jeho křtu a sňatku s Annou.⁸⁰

Jak uvádí Jan Lášek, dalšími prameny, které líčí události Vladimírova křtu, jsou prameny arabské. Ve svém díle píše Jahja Antiochijský o povstání Bardy Fóky a s ním souvisejícím křtu Vladimíra. Císař Basil uzavírá smlouvu s velkoknížetem ruským o pomoci, potom se koná křest, pak teprve sňatek s princeznou Annou a teprve nakonec posílá Vladimír své vojáky na pomoc císaři a vítězí. Podle dalšího arabského autora Abu Šuga odmítla princezna Anna vzít si barbara, proto se před sňatkem musel uskutečnit Vladimírův křest.⁸¹

Z pramenů ruských je možné považovat za nejdůležitější Pověst vremenných let, tedy Nestorovu kroniku, a Život svatého Vladimíra, tedy „Na paměť a ku chvále knížete Vladimíra“. Nestorova kronika nemůže být podle Jana Láška považována za věrohodný pramen, můžeme ji použít jen s určitými výhradami. Ruské písemnictví vzniká až v 11. století. Nejstarší opisované památky pocházejí až ze 13. nebo 14. století.⁸²

⁷⁸ KADLEC, Jaroslav. *Byzantské křesťanství u slovanských národů*. 1946, s. 29 – 31.

⁷⁹ LÁŠEK, Jan Blahoslav. *Počátky křesťanství u východních Slovanů*. 1997, s. 132 – 134.

⁸⁰ Tamtéž, s. 135 – 136.

⁸¹ Tamtéž, s. 136 – 141.

⁸² Tamtéž, s. 141 – 142.

Letopisectví vzniklo na Rusi za vlády Jaroslava Moudrého. Ještě před tímto vznikem letopisectví vychází předchůdce letopisů: „**svod vyprávění o rozšíření křesťanství na Rusi**, podle kterého se i v dějinách Rusi opakují stejné události dějin spásy, jak tomu bylo u ostatních velkých států: Boží milost sestoupila na Rus stejným způsobem, jako kdysi na Řím a Byzanci.“⁸³ Svod obsahuje vyprávění o křtu kněžny Olgy, o její smrti, dále vyprávění o smrti prvních ruských mučedníků varjažského původu, vyprávění o pokřtění Rusi, o Borisi a Glebovi a nakonec oslavu Jaroslava Moudrého. Ruský historik Lichačov datuje vznik tohoto svodu do 40. let 11. století, jak uvádí Jan Lášek ve svém díle.⁸⁴

V 60. a 70. letech 11. století probíhá dle Jana Láška další etapa letopisectví na Rusi, kdy mnich kyjevského Pečorského kláštera Nikon připojil ke svodu ústní tradici o prvních ruských knížatech a legendu chersonskou, podle které byl Vladimír pokřtěn v Chersónu a ne v Kyjevě.⁸⁵

Jak uvádí dále Jan Lášek, ruský historik Šachmatov, který bádá nad letopisy, určil kolem roku 1095 letopisný svod, od kterého začíná studium letopisectví. Nazýval jej „**Prvotním svodem**“. Tento svod byl přepracován a ve 12. století tak vzniká **Pověst vremenných let**, jako součást tohoto svodu. Jejím autorem je Nestor, mnich kyjevského Pečorského kláštera. V kronice se věnuje událostem od počátku ruské země až do 12. století, tedy do období, v němž žil. Nestor popisuje události v kontextu světových dějin. Začíná rozdělováním země mezi syny Noemovy, hovoří také o Slovanech a o kmeni Poljanů, kteří obývali území Kyjeva. Askolda a Dira představuje jako kněží z Rurikova rodu. Nestor řadí události chronologicky za sebou, ale protože neznal v té době ostatní prameny, které popisují stejné události, dochází u Nestora k nepřesnostem v datacích těchto událostí. V období vlády Vladimíra

⁸³ LÁŠEK, Jan Blahoslav. *Počátky křesťanství u východních Slovanů*. 1997, s. 142.

⁸⁴ Tamtéž, s. 142 – 143.

⁸⁵ Tamtéž, s. 143.

Monomacha dochází k přepracování Nestorovy kroniky Silvestrem z Vyduického kláštera, kdy je Monomach oslavován na svůj příkaz. I Monomachův syn Mstislav nechal v době své vlády kroniku přepracovat a to hlavně části, které se věnují nejstaršímu období ruských dějin. Dochovaly se pouze opisy Nestorovy kroniky, které pocházejí ze 13. a 14. století a z doby pozdější. Líčení událostí Vladimírova křtu v Nestorově kronice je podle Jana Láška nutné nebrat příliš vážně. Nestor například neodůvodňuje, proč kníže Vladimír obsadil Chersón. Nestor také na tento krok pohlíží z hlediska náboženského a ne politického, jak uvádí Jan Lášek. Nestor žil také později, po událostech, které popisuje.⁸⁶

Dalším pramenem, který popisuje křest sv. Vladimíra, je „**Na paměť a ku chvále knížete Vladimíra**“. Tato literární památka má tři části a byla objevena v 19. století. Má nesmírnou historickou cenu a obsahuje oslavu Vladimíra, oslavu kněžny Olgy a Život svatého Vladimíra. Existují různé názory badatelů na dataci, kdy tato historická památka vznikla. Část historiků se domnívá, že vznikla již v 11. století, část vědců je toho názoru, že památka vznikla až ve 12. století nebo na začátku 13. století. Památku nejpravděpodobněji napsal v 2. polovině 11. století mnich Jakub. Nejprve napsal pochvalu a život svatého Vladimíra, pochvala kněžny Olgy byla přidána do díla až později. Památka zmiňuje i chersonskou legendu, kdy Vladimír Chersón dobil až tři roky po svém křtu. Tato událost je však legendou a podle Jana Láška není pravdivá.⁸⁷

Existují dva různé pohledy na historické skutečnosti, jak uvádí ve svém díle Jan Lášek. Podle tradičního pojetí není možné zcela jistě určit přesné chronologické řazení událostí Vladimírova křtu. Je pravdou, že Vladimír pomohl Basileovi II. a Konstantinu VII. v bitvě s povstalcem Bardou Fokou, který se postavil proti císaři a vyhlásil se proticísařem. K této události došlo na konci léta 987. K bitvě došlo u Abydosu 13. dubna 989 a díky šesti tisícům ruských bojovníků dopadla vítězně pro

⁸⁶ LÁŠEK, Jan Blahoslav. *Počátky křesťanství u východních Slovanů*. 1997, s. 143 – 145.

⁸⁷ Tamtéž, s. 153 – 155.

Byzanc. Také s určitostí došlo k napadení Chersónu Vladimírem a to 7. dubna až 27. července. Není však jistý důvod Vladimírova napadení města. Jisté je také to, že Vladimír přijal křest mezi léty 987-990. Také je jisté, že si Vladimír vzal za ženu princeznu Annu, sestru císařů Basilea II. a Konstantina VII. Prameny se však rozcházejí v dataci tohoto sňatku a to zejména prameny ruské a arabské. Je pouze předpokladem, že se Vladimír nechal pokřtít ještě před sňatkem. V Chersónu to však podle Jana Láška nebylo. To je jen obsahem smyšlené legendy. Basileos II. byl kmotrem při křtu Vladimíra podle svědectví Ilariona.

Politické události, které se odehrály, jsou důležitým momentem pro Vladimírův křest a následnou christianizaci celé Rusi. Basileos II. byl byzantským císařem od roku 976, tehdy byl Vladimír samovládcem Kyjeva. Vládli tedy souběžně po celou dobu Vladimírova panování. Ještě před nástupem Basileose II. na trůn vládl eunuch Basileos, proti kterému povstal Bardas Skleros. Proti němu Basileos nasadil Bardu Fóku. Skleros byl poražen. Okolo roku 985 zničil Basileos II. eunucha Basilea a ujal se vlády. Basileos II. se postavil do čela vojska proti Bulharům, kterým však podlehl. Basileos II., aby odrazil případný útok Barda Sklerose, který se vrátil z Bagdádu a prohlásil se opět císařem, jmenoval tedy domestikem Východu Bardu Fóku. Ten to však nepřijal a dal se provolat sám císařem. Chtěl se spojit se Sklerosem, ale nakonec ho zajal a proti císaři Basileu II. vyrazil sám. Basileos II. poslal na základě smlouvy se Svjatoslavem pro vojenskou pomoc do Kyjeva. Podmínkou pro Vladimíra byla svatba s princeznou Annou. Basileos II. souhlasil pod podmínkou, že se nechá Vladimír pokřtít. Badatelé se domnívají, že vítězné bitvy se Vladimír nezúčastnil.⁸⁸

Jaroslav Lášek považuje Chersonskou legendu za smyšlenou a nesouhlasí s názory některých vědců, kteří se domnívají, že Vladimír přijal křest v Chersónu, a že christianizace Rusi počala z tohoto města. Tento názor sdílí vědci až do poloviny 19. století i dnešní pravoslavná

⁸⁸ LÁŠEK, Jan Blahoslav. *Počátky křesťanství u východních Slovanů*. 1997, s. 157-161.

historiografie, alespoň její konzervativní část, která neuznává závěry moderní literární historie. V literárních památkách se rozcházejí informace o místě, kde byl Vladimír pokřtěn. Snahou některých výkladů je docílení nezávislosti ruské církve na byzantské. Údajně chtěl mít Vladimír v Chersónu svého arcibiskupa a duchovní, kteří by nebyli závislí na Byzanci.⁸⁹

Další tentokrát kritický výklad událostí učinil dle Jana Láška ruský historik Golubinský. Podle něj přijal Vladimír křest bez účasti Řeků ještě před momentem, kdy navazuje styky s Byzancí. Pokřtít se nechal kněžími z kmene Varjagů. Lášek s Golubinským nesouhlasí, protože kněží z kmene Varjagů, kteří obývali Kyjev, byli součástí obce křesťanů, která měla svůj původ z Byzance.⁹⁰

Pro Jana Láška je také nepravděpodobná teorie, že Vladimír byl pokřtěn varjažskými kněžími západního obřadu, kteří se dostali do styku s poselstvem papeže, a že mezi těmito událostmi existovala souvislost. Zpráva je obsažena v Nikonovském letopise a řada historiků se s ní ztotožňuje. Podle Jana Láška je v letopise tato informace smyšlená. Autor chce pouze ukázat, že přijetí křesťanství z Řecka bylo dobrovolné, a že Moskva by se měla právem stát třetím Římem. Hypotéza uvádí, že Vladimír byl v době pomoci Byzantincům již křesťanem, a proto že se na něj obrátili o pomoc proti Bardu Fókovi. Vladimír však podle Jana Láška nepřijal křesťanství z vlastního přesvědčení, ale protože ho k tomu vedl politický záměr.⁹¹

Další kritická hypotéza vychází podle Jana Láška z arabských pramenů. Přijetí křesťanství a následný sňatek Vladimíra s Annou byl podle Arabů podmínkou pro vojenskou pomoc, kterou Vladimír Byzanci poskytl v letech 987 – 988. Jan Lášek souhlasí s V. Tkadlčíkem, že smlouva s Řeky a zasnoubení s Annou, byzantskou princeznou, byly důvodem pro Vladimírovo rozhodnutí k přijetí křesťanství. Stejně tak

⁸⁹ LÁŠEK, Jan Blahoslav. *Počátky křesťanství u východních Slovanů*. 1997, s. 161-163.

⁹⁰ Tamtéž, s. 163.

⁹¹ Tamtéž, s. 163-164.

souhlasí s názorem, že k této události došlo nejpozději 24.3.988. Jan Lášek je toho názoru, že Vladimír přijal křest v Kyjevě, a že tato událost souvisela s příchodem byzantských posílů a plánovanou svatbou s Annou.

92

O netradičním pojetí událostí hovoří Jan Lášek na základě studia práce ruského historika Poppeho. Ten se pokusil přehodnotit stávající skutečnosti. Podle něj Vladimír podnikl výpravu na Chersón, aby tím splnil podmínky, které určovala uzavřená smlouva o pomoci v roce 987 – 988, protože Chersón byl na straně povstání Bardy Fóky a přidal se k němu. Poppe studoval známá fakta a na základě tohoto studia vystavěl svou hypotézu. K bitvě s Bardou Fókou došlo 13. dubna 989. I po vítězné bitvě zůstalo ruské vojsko, aby pomohlo zničit poslední zbytky vzbouřenců. Chersón byl dobit Rusy mezi 7.4.989 až 27.7.989 a to podle úkazů na obloze, popsaných v soudobých pramenech. Tímto rozborem faktů došel k závěru, že pomoc Byzanci a výprava proti Chersónu nemohly probíhat současně.

Chersónská legenda nevysvětluje důvod, proč Vladimír na Chersón táhl. Podle Poppeho se po porážce Chersónané cítili zahanbeni a pokoušeli se ukázat, jak jsou důležití pro christianizaci Rusi, proto napsali tuto legendu. Původní text byl napsán řecky a to na pobřeží Černého moře, kde leží město Chersón. Chersón dobil Vladimír po 13. dubnu 989, po vítězné bitvě císaře u Abydosu.

Celý sled událostí podle hypotézy Poppeho lze popsat následovně. Basileos II. v dubnu 986 prohrál bitvu s Bulhary, v té době se dostává i Vladimír do kontaktu s Basileosem II. a to na základě byzantského podnětu. V prosinci 986 došlo k povstání Bardy Sklera a následnému prohlášení se císařem. Císař Basileos II. jmenoval Bardu Fóku domestikem Východu, ten však odmítl a zradil císaře, přidal se totiž na stranu svého příbuzného Sklera. Poppe se domnívá, že poslové vyrazili za Vladimírem ještě dříve než se Fókas prohlásil císařem a ne tedy až

⁹² LÁŠEK, Jan Blahoslav. *Počátky křesťanství u východních Slovanů*. 1997, s. 164 – 165.

poté, co povstalci dorazili ke břehům. Rozhovory byly ukončeny v září a v říjnu bylo poselstvo zpátky v Konstantinopoli. V listopadu se plavilo Vladimírovo vojsko z Kyjeva do Konstantinopole. V zimě 987-988 se nechávají pokřtít bojaři z Vladimírovy družiny i on sám. V Kyjevě zůstalo několik byzantských kněží, kteří křtili kyjevské obyvatelstvo.

K dohodě o sňatku došlo podle Poppeho v září 987. V červnu 988 dorazilo vojsko na pomoc do Konstantinopole, kdy již od jara byly povstalecké oddíly v Malé Asii, část kolem Chrysopolu a část kolem Abydosu, kde také došlo k bitvám s povstalci. K bitvě u Chrysopole došlo v lednu nebo únoru 989. U Abydosu došlo ke konečné porážce povstalců a to 13.4.989. Rus byla mezitím christianizována od roku 988 a v roce 989. Anna se dostala na Rus v roce 988. Poppe uvádí ve své práci podle Jana Láška jednu důležitou skutečnost. Vladimír byl pokřtěn podle mnicha Jakuba desátý rok po smrti bratra Jaropolka. To by znamenalo, že se dal Vladimír pokřtít v roce 987, protože Jaropolk zemřel v roce 978. Podle Poppeho je důležitým momentem zpráva Jakubova, který uvádí, že „Vladimír šel druhý rok po svém křtu, mezi křtem a dobitím Chersónu, k dněprovským peřejím“.⁹³ Tato zpráva může znamenat, že šel naproti princezně Anně, protože jinak by nebyla vůbec tato informace zmiňována, kdyby nedosahovala takové důležitosti.⁹⁴

5.3 Další okolnosti přijetí křesťanství sv. Vladimírem

Kníže Vladimír byl pokřtěn na svátek Zjevení páně⁹⁵ a spolu s ním i jeho družina. Vladimír dále rozkázal i hromadný křest ostatních obyvatel Kyjeva v Dněpru, do kterého nechal vhodit i sochy pohanských bohů, včetně Peruna. Nechal vystavět kostel sv. Bazila, což bylo Vladimírovo křesťanské jméno. Také na své náklady, přesněji z desetiny svého

⁹³ LÁŠEK, Jan Blahoslav. *Počátky křesťanství u východních Slovanů*. 1997, s. 175.

⁹⁴ Tamtéž, s. 166 – 176.

⁹⁵ 6.ledna podle juliánského kalendáře

majetku, nechal vystavět tzv. Desátkový chrám, který byl zasvěcený Bohorodičce. Byl to v té době jediný kamenný chrám v Rusku.⁹⁶

V počátečních obdobích bylo křesťanství považováno za jednu z mnoha věr pohanství, lákavé bohatství bohoslužeb však usnadňovalo ruskému pohanovi stát se křesťanem.⁹⁷ Ke snadnému prosazování křesťanství docházelo také díky zavedení slovanské liturgie a písennictví. Podle Františka Dvorníka však není zatím jasné, kdo slovanskou liturgii na Rus přinesl, zda to byli bulharští misionáři, a kdy k tomu došlo. Zřejmé je, že vývoj byl postupný. Základem církevní slovanštiny byl makedonský dialekt, který vytvořili Konstantin-Cyryl a Metoděj.⁹⁸ Kníže Vladimír se také snažil zapojovat křesťanskou víru do sociální oblasti života prostého obyvatelstva. Pořádal okázalé hostiny, na které zval nejen členy své družiny, ale i prostý lid. Vladimírovým cílem také bylo zrušit římské státní právo a zavést místo něho křesťanské odpuštění. Po poradě s rádci, moudrymi biskupy, kteří viděli, jak jeho mírumilovnost nahrává dobytelským nájezdům nepřátelských kmenů na Rusko, se vrátil ke svým panovnickým povinnostem střežit i vnější obranu země.⁹⁹

V roce 1039 měl být Vladimír kanonizován, ovšem proti byl Theopempt, a to proto, že církev nesouhlasila s jeho bujarým okázalým způsobem života, jeho pořádání hostin a pitek vzbuzovalo v očích církve nevoli. Přesto byly ještě za Vladimírova života založeny další dvě biskupské katedry, v Novgorodě a Bělgorodě. O založení dalších kateder¹⁰⁰ hovoří tradice, nelze to však s jistotou dokázat.¹⁰¹

⁹⁶ MAREK, Luboš. *Dějiny křesťanství na Rusi I. Kyjevská Rus*. 1996, s. 31-32.

⁹⁷ Tamtéž, s. 32.

⁹⁸ DVORNÍK, František. *Byzantské misie u Slovanů*. 1970, s. 276.

⁹⁹ MAREK, Luboš. *Dějiny křesťanství na Rusi I. Kyjevská Rus*. 1996, s. 32-33.

¹⁰⁰ ve Vladimíru, Volyňsku, Černigově, Turově, Polocku a Rostově

¹⁰¹ MAREK, Luboš. *Dějiny křesťanství na Rusi I. Kyjevská Rus*. 1996, s. 34.

6 Vlása v christianizovaném Rusku

6.1 Jaroslav Moudrý

Mladá ruská církev byla až do vlády Jaroslava Moudrého dozorována chersonským arcibiskupem. Teprve Jaroslav Moudrý dokázal, aby se Kyjev stal metropolitním. V úřadě se střídali podle dohody Rusové s Řeky. Pokud byl za metropolitu zvolen Rus, byl svěcen konstantinopolským patriarchou.¹⁰²

Kníže Vladimír zemřel roku 1015. Po jeho smrti nastal opět boj mezi syny Vladimíra o vládu. Jeho nevlastní syn Svjatospolk zabil své tři bratry, Borise, Gleba a Svjatoslava. Ale novgorodského Jaroslava se mu nepodařilo zabít. Po pěti letech neustálých bojů zvítězil Jaroslav a stal se tak vládcem Kyjevské Rusi. Jeho význam spočívá v tom, že Vladimírem christianizovanou zemi Jaroslav úspěšně vzdělal. Proto je také nazýván Moudrým. Období jeho vlády je vrcholným časem Kyjevské Rusi. Za jeho vlády země vzkvétala. Díky Jaroslavovi také vznikl zákoník Ruská pravda. Jeho snahou bylo také osvobodit Rus od církevní závislosti na Byzanci. Hlavou novgorodské církve jmenoval bez souhlasu Byzance Lukáše Židatu a to v roce 1036. Od roku 1043 do 1046 vedl válku s Byzancí, kterou sám Jaroslav vyvolal. Byzantinci nechtěli uznat samostatnost ruské církve a Jaroslav nechal zvolit jako nového metropolitu Rusa Ilariona. Tento krok vyvolal přerušování kanonických styků s Byzancí až do roku 1055. V roce 1054 došlo k definitivnímu rozkolu mezi západní a východní křesťanskou církví. Budoucí papež Štěpán IX. tehdy cestou z Konstantinopole do Říma navštívil Kyjev.¹⁰³

Za vlády Jaroslava Moudrého byl v Kyjevě vystavěn od roku 1037 chrám sv. Sofie podle Konstantinopolského vzoru. Byzantská architektura měla tak dále značný vliv na stavbu kostelů na Rusi, i přes politické

¹⁰² DVORNÍK, František. *Byzantské misie u Slovanů*. 1970, s. 276.

¹⁰³ MAREK, Luboš. *Dějiny křesťanství na Rusi I. Kyjevská Rus*. 1996, s. 35-36.

ochlazení vztahů mezi Byzancí a Rusí. Jaroslav také nechal poprvé kanonizovat Borise a Gleba a to v letech 1020 až 1039.¹⁰⁴

Rusko také začalo vytvářet vlastní literární činnost, ovlivněno literárními pracemi z Bulharska a z Čech. Za Jaroslava Moudrého dochází k překladatelské činnosti z řečtiny. Překládala se díla církevního charakteru, ale také díla filosofická a to díla řeckých církevních otců.¹⁰⁵

Důležitou literární památkou, která vznikla na Kyjevské Rusi je Pověst vremenných let. Je to jedna z nejlepších středověkých kronik. Byla základem početných místních kronik, které měla ruská knížectví a velká města. Málo západních národů mělo takové množství análů a kronik jako Kyjevská Rus.¹⁰⁶

Pro utváření ruského křesťanství měl nejdůležitější úlohu vliv byzantský. Charakteristické pro kyjevské křesťanství bylo také to, že si uvědomovali důležitost spojení se staršími církvemi, což dokládá zpráva, podle které kníže Vladimír vyslal posly do nejdůležitějších křesťanských center a to do Jeruzaléma, Egypta, do Babylonu a do Říma, a to proto, aby se vědělo, že Kyjevská Rus vstoupila do křesťanského společenství. Dalším charakteristickým znakem ruské křesťanské církve byla snaha spojovat její původ s působením apoštolů a to sv. Andronika, který byl považován za žáka svatého apoštola Pavla. I sám kníže Vladimír se po svém křtu stal *isoapostolos*, tedy rovným apoštolům.¹⁰⁷

I na vztahy mezi církví a státem měl rozhodující vliv byzantský model. Obě moci byly považovány za božského původu a panovník byl povinen zajistit soulad mezi duchovní a světskou mocí.¹⁰⁸

Za vlády knížete Jaroslava země vzkvétala a toto období lze nazvat vrcholným obdobím existence Kyjevské Rusi. Kyjevská Rus však nebyla jednotným státem, ale skládala se ze samostatných zemí, kde vládla

¹⁰⁴ MAREK, Luboš. *Dějiny křesťanství na Rusi I. Kyjevská Rus*. 1996, s. 36.

¹⁰⁵ DVORNÍK, František. *Byzantské misie u Slovanů*. 1970, s. 277.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 277.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 278-280.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 283.

knížata Rjurikova rodu. Velký kyjevský kníže tak byl hlavou tohoto svazku.¹⁰⁹

Po Jaroslavově smrti vládli tři jeho synové, Izjaslav, Svjatoslav a Vsevolod. Izjaslav však usiloval o uchopení moci a obrátil se o pomoc k západním spojencům Polsku, německému císaři Jindřichu IV. a papeži Řehoři VII. Uvažoval v oblasti církevní politiky o spojení se západním křesťanstvím. Tento postup ale vyvolal nevoli u ostatních knížat, a tak došlo ke vzpouře roku 1068. Izjaslav vládl krátkou dobu, jen jeden rok, a nedošlo tedy k věroučnému spojení s Římem.¹¹⁰

6.2 Vladimír Monomach a konec Kyjevské Rusi

Posledním velkoknížetem kyjevským byl v letech 1113 až 1125 Vladimír Monomach. Po jeho smrti se Kyjevská Rus rozpadla. Došlo k tomu z důvodů neustálých vpádů Polovců (Kumánů), kteří získali moc nad územím kolem dolního toku Dněpru a ochromili obchod Kyjeva s Byzancí. Obyvatelstvo utíkalo před Polovci a kdysi hustě obydlená země se začínala vylidňovat. Kyjevská Rus tak zanikla. Byla státním útvarem východních Slovanů, nikoliv ukrajinským, ruským nebo běloruským státem. Novgorodská Rus existovala dál.¹¹¹

Mezi kyjevskými knížaty a knížaty údělnými docházelo k neustálým bojům, velkoknížecký titul totiž nepřecházel z otce na syna, ale na nejstaršího knížete z rodu Rurikovců, což bylo příčinou věčných svárů mezi knížaty. Z toho důvodu v roce 1169 přestal být Kyjev sídlem velkoknížete a stala se jí Vladiměř nad Klazmou, což bylo hlavní město knížectví suzdalského. K dalšímu zhoršování politické situace docházelo i následkem vpádů Mongolů. Roku 1240 padl i Kyjev. Mongolská nadvláda nebyla příčinou zániku ruské církve, Džingischán byl tolerantní

¹⁰⁹ ŠVANKMAJER, Milan a kol. *Dějiny Ruska*. 2004, s. 17.

¹¹⁰ MAREK, Luboš. *Dějiny křesťanství na Rusi I. Kyjevská Rus*. 1996, s. 43.

¹¹¹ ŠVANKMAJER, Milan a kol. *Dějiny Ruska*. 2004, s. 19.

vůči cizím náboženstvím. Přesto se vývoj ruské církve dostal do jiného směru. Jejím střediskem se stala Klazma, která se po Kyjevě stala metropolitním sídlem, protože Kyjev znovu roku 1299 padl pod nájezdem Mongolů.¹¹²

Ukrajina se v polovině 14. století dostala do rukou Litevců, kteří byli politicky spojeni s Polskem, a tím se Ukrajina dostala do sféry vlivu latinské církve. Toto znamenalo pro ruskou církev velkou ztrátu, protože Ukrajina byla v období 12. a 13. století na vyšší úrovni kulturní i náboženské nežli ostatní území ruské, tedy Velkorusko.¹¹³

¹¹² KADLEC, Jaroslav. *Byzantské křesťanství u slovanských národů*. 1946, s. 92 – 93.

¹¹³ Tamtéž, s. 93.

7 Závěr

Již od roku 395, kdy se Římská říše rozpadla na dvě části, západní a východní, dochází k odlišnému vývoji ve východní části říše. Vzniká zde byzantinismus a později cézaropapismus. K zásadnímu rozkolu mezi západem a východem v oblasti církevní dochází v roce 1054, kdy vzniká řecká pravoslavná církev a římskokatolická církev. Hlavní rozdíly mezi církvemi jsou organizační, teologické a také kulturní.

V oblasti dnešního Ruska mezi Dvinou a Dněprem se nachází původní pravlast Slovanů, kde se usídlili východní Slované, kteří tvořili základ pro vznik Kyjevské Rusi. Na jejich náboženský život měly vliv okolní kmeny, Alani, Anti a hlavně Chazaři, kterým byli východní Slované podřízeni. Vliv na formování křesťanství u Rusů měli i Bulhaři. První náboženství východních Slovanů bylo polyteistické. Oblast dnešního Ruska navštívil apoštol Ondřej, důvod jeho návštěvy si však odborníci na ruskou pravoslavnou církev vykládají různě.

V 9. století se v oblasti objevují Varjagové, kteří se stávají vládnoucí vrstvou. Dochází ke vzájemným obchodním stykům mezi Rusy a Byzancí. Rusové se seznamují s křesťanstvím. V 2. polovině 9. století křesťanství v Rusku ještě nezakořenilo, protože nebyly pokřtěny široké vrstvy obyvatelstva.

Prvními křesťanskými vládci na ruském území byli kníže Igor a kněžna Olga. Existují však různé názory na dataci a místo, kde se kněžna nechala pokřtít. Olga vyslala po svém křtu posly k Ottovi I., v té době existují krátkodobé pokusy o spojení se západem, ke kterému nedošlo.

Dalším vládcem na Rusi byl Svjatoslav, který však odmítl přijmout křesťanství. Po něm vládnoucí Jaropolk se pokusil o christianizaci země a spojení se západem, ke kterému nedošlo.

Za zakladatele ruské pravoslavné církve je považován Svatý Vladimír. Byl původně pohanem a v počátcích jeho vlády na něj působil

vliv varjažský. Na přijetí křesťanství Vladimírem existují různé názory a to na dataci a místo, kde k tomu došlo. František Dvorník je toho názoru, že k pokřtění došlo roku 988 nebo 989 v Chersonu a to poté, co Vladimír vojensky pomohl císaři Basileovi II. proti povstání Bardase Fókase a také poté, co si vzal císařovu sestru Annu. Jaroslav Kadlec se domnívá, že Vladimír byl pokřtěn v Rusku kněžími z kmene Varjagů a to v roce 987, a že je možné, že tito kněží byli západního obřadu. Domnívá se, že zpočátku byly provozovány oba obřady, latinský i řecký, souběžně, a že teprve za knížete Jaroslava se ruská církev přiklonila k církvi řecké. Jan Blahoslav Lášek provádí rozbor soudobých pramenů. Podle něj nelze zcela přesně určit, jak probíhaly události křtu knížete Vladimíra chronologicky za sebou. Vladimír pomohl císaři Basileovi II. porazit povstání Bardy Fóky, také určitě došlo k napadení Chersónu Vladimírem, není však znám důvod tohoto napadení. Také je jisté, že se oženil s princeznou Annou, a že se před sňatkem nechal mezi léty 987 až 990 pokřtít. Nebylo to však v Chersónu. Jan Blahoslav Lášek zastává názor, že Vladimír byl pokřtěn v Kyjevě, a že tato událost souvisí s plánovanou svatbou s princeznou Annou.

Další kyjevský vládce Jaroslav Moudrý již christianizované obyvatelstvo učinil vzdělaným.

Pro vznik ruského křesťanství měl rozhodující vliv model byzantský. Kyjev si také uvědomoval důležitost spojení se staršími církvemi, po svém vstupu do rodiny křesťanských církví vyslal totiž posly do Jeruzaléma, Egypta, Babylónu a Říma, aby se svět dozvěděl o přechodu Kyjevské Rusi na křesťanství. Přesto docházelo za doby existence Kyjevské Rusi ke krátkodobým pokusům o spojení se západem v oblasti církevní politiky, ke kterému však nedošlo.

8 Seznam použité literatury a pramenů

ALEŠ, Pavel. *Církevní dejiny*. 2. vyd. Košice : Rektorát Univerzity P.J. Šafárika, 1993. ISBN 80-7097-229-7.

DVORNÍK, František. *Byzantské misie u Slovanů*. 1. vyd. Praha : Vyšehrad, 1970.

DVORNÍK, František. *Zrod střední a východní Evropy: Mezi Byzancí a Římem*. 2. vyd. Praha : Prostor, 2008. ISBN 978-80-7260-195-0.

KADLEC, Jaroslav. *Byzantské křesťanství u slovanských národů*. 1. vyd. Praha : Nakladatelství Bohuslav Rupp, 1946.

LÁŠEK, Jan Blahoslav. *Počátky křesťanství u východních Slovanů*. 1. vyd. Praha : Nakladatelství Sít', 1997. ISBN 80-86040-05-4.

MALÝ, Radomír. *Církevní dějiny*. 1. vyd. Olomouc : Matice cyrilometodějská, 2001. ISBN 80-7266-083-7.

MAREK, Luboš. *Dějiny křesťanství na Rusi I. Kyjevská Rus*. 1. vyd. Hostinné : Rubato, 1996. ISBN 80-902256-0-8.

Nestorův letopis ruský, Pověst dávných let, přel. K.J.Erben, 3. vyd. Praha : Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1954.

PETRUŠKO, V.I., *Istoria ruskoj cerkvi s drevnejšich vremen do ustanovlenija patriaršestva*. Moskva : Pravoslavnyj svjato-tichonovskij gumanitarnyj universitet, 2007. ISBN 5-7429-0199-2.

Pravoslaví. Ikona. 2009, roč. 3, č. 3.

PRUŽINSKÝ, Štefan. *Byzantská teológia. Historia*. 1.vyd. Prešov : Pravoslavná bohoslovecká fakulta, 1998. ISBN 80-88885-57-4.

RÁČEK, Blažej. *Církevní dějiny v přehledu a obrazech*. 1. vyd. Praha : Vyšehrad, 1939.

ŘÍČAN, Rudolf, MOLNÁR Amedeo. *Dvanáct století církevních dějin*. 3. vyd. Praha : Kalich, 2008. ISBN 978-80-7017-064-9.

SMITH, Huston. *Světová náboženství*. 1. vyd. Praha : Knižní klub, 1995. ISBN 80-7176-217-2.

ŠVANKMAJER, Milan a kol. *Dějiny Ruska*. 3. vyd. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2004. ISBN 80-7106-658-3.

9 Resumé

Orthodoxy occurs as an offshoot of Christianity officially in 1054, after the different trends in the eastern part of the empire. The main differences against Catholicism are organizational, theological and cultural as well. Orthodoxy is a religion that has expanded the territory of Kievan Rus. The first inhabitants on Russian territory were the Eastern Slavs. On their religious life had an impact also the surrounding nonslavic tribes and Bulgarians. The first eastern Slavic religion was paganism. In the 9th century appeared Varangians on Russian territory. The first Christian sovereign of the Russian territory was Prince Igor. An important Christian ruler was Princess Olga, views on dating and place of her christening are different. Her son Sviatoslav was not a Christian and after him ruling Jeropolk it might not be as well. The founder of the Russian Orthodox Church is considered Saint Vladimir. He was originally a pagan and ruler of Kiev since 978 or 980th. Vladimir accepted Christianity, and subsequently christianized the whole Russian, however it leads to disputes about when and where it happened. Another ruler of Kievan Rus was Jaroslav the Wise, who made the country educated. The last ruler of Kievan Rus was Monomach Vladimir, after his death, Kievan Rus disintegrated, Russian Church subsist forward.

10 Přílohy

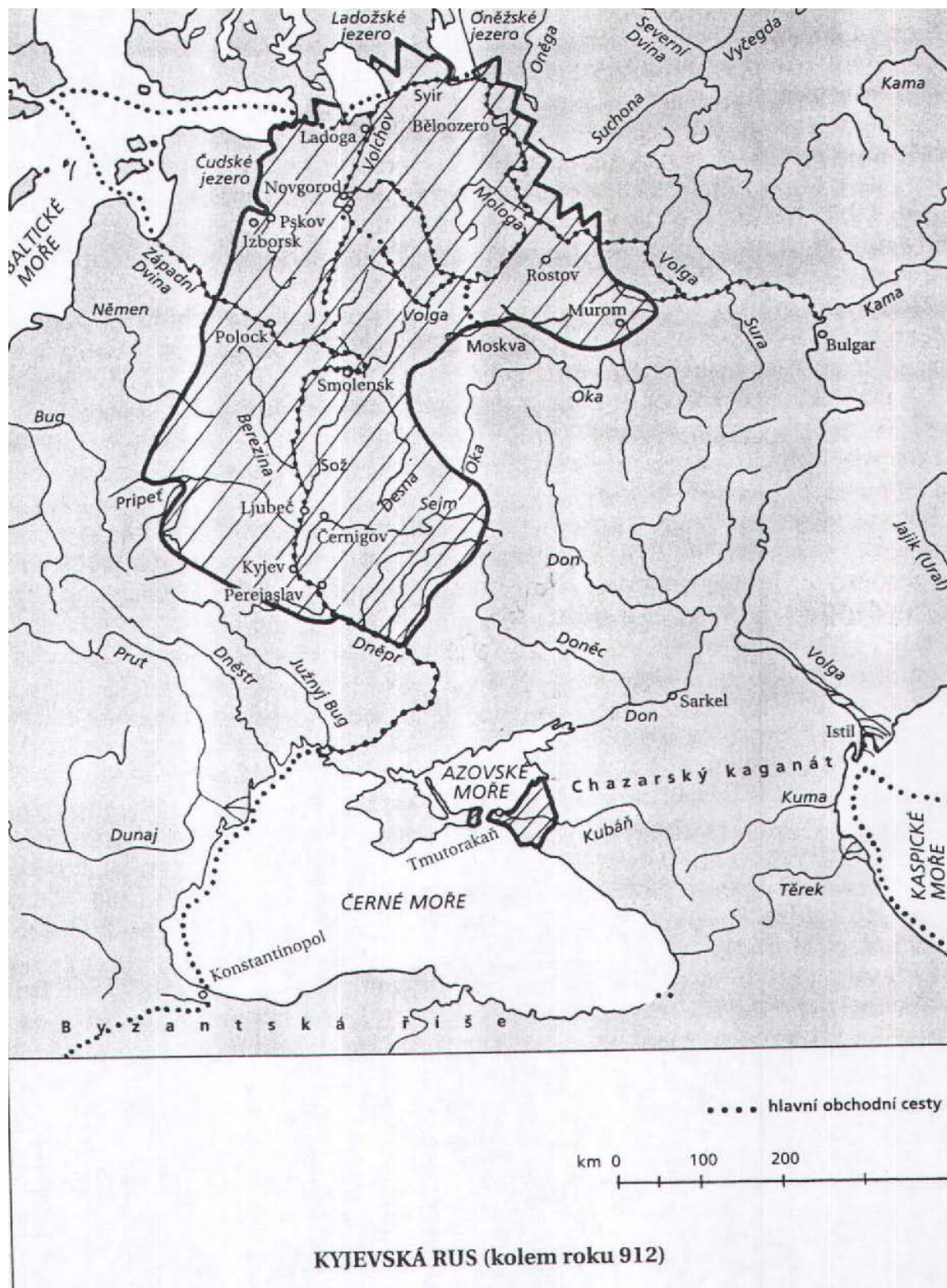
Příloha č. 1: Mapka obchodních cest Kyjevské Rusi kolem r.912

Příloha č. 2: Obrázek kněžny Olgy

Příloha č. 3: Obrázek Svatého Vladimíra

Příloha č. 4: Mapka z doby vlády Svatého Vladimíra

Příloha č. 1: Mapa obchodních cest Kyjevské Rusi kolem r. 912 ¹¹⁴



¹¹⁴ ŠVANKMAJER, Milan a kol. *Dějiny Ruska*. 3. vyd. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2004. ISBN 80-7106-658-3, s. 18.

Příloha č. 2: Obrázek kněžny Olgy¹¹⁵



¹¹⁵ Zdroj http://cs.wikipedia.org/wiki/Olga_%28Kyjevsk%C3%A1_Rus%29

Příloha č. 3: Obrázek Svatého Vladimíra ¹¹⁶



¹¹⁶ Zdroj http://cs.wikipedia.org/wiki/Vladim%C3%ADr_I.

Příloha č. 4: Mapka z doby vlády Svatého Vladimíra ¹¹⁷



¹¹⁷ KADLEC, Jaroslav. *Byzantské křesťanství u slovanských národů*. 1. vyd. Praha : Nakladatelství Bohuslav Rupp, 1946. s. 24.